

Tisková zpráva z tiskové konference na téma

Školy, děti, psychika - alarmující dopady covidové krize na mladé lidi ve světě rostoucích konfliktů

Psychosociální dopady státem nezvládnuté covidové krize na školy, školáky a studenty z hlediska učitelů, psychologů, rodičů a studentů ve světle nároků na odolnost mladých lidí v době rostoucích krizí

středa 16. března 2022

Právě na školách, žácích, studentech a učitelích se nejvíc podepsala státem nezvládnutá covidová krize. Na dnešní tiskové konferenci v Praze rekapitulovali své negativní zkušenosti ale i pozitivní příklady ze školství v uplynulých dvou letech pedagogové, psychologové, studenti a rodiče (1).

Poukázali na tíživou situaci ve školách pod tlakem mnoha diskriminačních a segregáčních vládních "opatření", která zbytečně bránila žákům a studentům v kvalitním vzdělávání a přitom poškodila jejich přirozený fyzický, psychický i sociální vývoj. Stát působil naprosto nepřiměřený a nesmyslný nátlak na očkování všech aktérů vzdělávacího procesu, jenž v kombinaci s preferovaným systémem posílání žáků a tříd do karantén zcela bezprecedentně poškodil výuku i vztahy ve školách. To vše se negativně podepsalo na fyzickém i psychickém stavu žáků a studentů s nepředvídatelnými následky pro budoucnost a mělo by zůstat varovným mementem pro čas, kdy budeme řešit podobné situace.

Před veřejností a dokonce i před rodiči zůstalo často skryto, co se odehrávalo uvnitř škol po téměř dva roky. Vládní nařízení se stala bezmála modlou některých školských aktérů. Děti, kvalita učení a školní pohoda stály stranou, zatímco středem zájmu byla správnost a důslednost ochrany dýchacích cest a mnohá další nařízení včetně segregáčních. Ačkoli měla na děti neblahý psychický (i fyzický) dopad, školy i úřady to ignorovaly a bagatelizovaly s neznalostí dětské psychiky. Školy byly státem nuceny plýtvat velkou energií na zbytečné úřední úkony místo toho, aby směřovala ke vzdělávání a výchově.

Děti, které odmítly testování či nošení respirátoru, také děti zdravé ale pozitivně testované byly necitlivě izolovány a diskriminovány. Byly uzavřeny, segregovány v izolačních místnostech do doby, než si je rodiče vyzvedli, a to i po několika hodinách. Byly brány jako toxický materiál, a tak děti o sobě pochybovaly a nedostaly žádné uspokojivé vysvětlení proč, když se cítí zdravě. Pedagogové dávali dětem příklad, že je zcela „normální“ diskriminovat, neumožnit někomu se učit či segregovat někoho jen proto, že je to nařízeno.

Vztahy v učitelském kolektivu byly hluboce narušeny. Učitel, jenž se rozhodl stavět příjemné vzdělávání dětí na první místo, se stal pro děti štítem před nátlakem vedení a kolegů a zároveň terčem kolegů a vedení školy. Být spatřen bez respirátoru či vyjádřit odlišný názor znamenalo černou tečku na seznamu přestupků, následně pokárání či vytýkáci dopis. Školní radost vystřídal strach a ostražitost.

Později přibyl tlak na očkování. Učitelé dostávali manipulativní dopisy a zavádějící návody popírající kritické myšlení. Označování neočkovaných učitelů testováním a nošením respirátoru bylo segregáční a ještě více školy rozdělilo. Někde byl nátlak tak intenzivní, že učitelé očkování podstoupili proti svému přesvědčení, anebo byli propuštěni.

Chování pedagogů bylo často nemístné a ukazovalo jejich lidské i profesní selhání. Každý školní pracovník se musí zamyslet, je-li schopen zvládat tlak, nebo jej jen přenáší na děti, uplatňuje tresty a výhrůžky a předává dětem negativní vzor. Přitom děti potřebují naši podporu i ochranu a jejich štěstí musíme stavět na první místo před potřebami společnosti. Takové a podobné zkušenosti zazněly na dnešní tiskové konferenci Iniciativy 21 v Praze.

Po dvou letech od prvních restrikcí kvůli nemoci covid-19 je nejvyšší čas k zahájení odborné i společenské diskuse o alarmující situaci ve školství: o zákonnosti vládních „opatření“, o jejich medicínské efektivitě, ale zejména o závažných psychosociálních a společenských dopadech na děti, studenty i všechny aktéry vzdělávání. Samostatnou kapitolou byl donedávna evidentní a nezákonný nátlak na očkování žáků, studentů i zaměstnanců škol. Mnohá omezení byla diskriminační a segregační a měla fatální důsledky na životy obrovského počtu lidí, neboť se přenášela prakticky do každé rodiny s dětmi. Přitom zbytečnost školních restrikcí byla od začátku evidentní. U zdravých dětí probíhá infekce covid-19 v naprosté většině případů mírnou formou, mnohdy bezpříznakově (2).

Namísto bezpečného a příjemného prostoru pro děti a studenty se školy staly frustrujícím prostředím separace, nátlaku a strachu. Státem nezvládnutou situací prudce vzrostl počet dětí a mladých lidí s psychickými i tělesnými problémy. Narůstá počet úzkostně depresivních dětí, ale i sebepoškozujících se dětí. Psychosociální následky se projevují především v uzavřenosti žáků a studentů, snížením jejich zájmu o kolektiv a sdílení s okolím. Objevují se však i děti s vyšší impulzivitou, sníženou frustrační tolerancí až agresí.

Právě ve školství byla absurdita vládních restrikcí největší a nejkřiklavější a jejich dopady nejničivější. Závažné následky státem nezvládnuté covidové krize na mladé lidi představují časovanou bombu. Covidová krize ve školství skokově prohloubila retardující trendy mezi mladými lidmi, jako je ztráta vůle, snižování odolnosti, samostatnosti či sociálních dovedností nebo závislost na virtuálním světě. To je zvlášť varující ve světě s rostoucími konflikty na všech úrovních, kdy se zvyšují nároky na zvládání zátěžových situací.

Psychosociální dopady na mladou generaci mají a budou mít negativní a dlouhodobý celospolečenský dopad dosud těžce předvídatelných rozměrů, např. další oslabení či ztrátu kritického myšlení i morálního zakotvení, pochybnosti o vlastním zdraví, útlum přirozeného zájmu o svět, výrazné posílení závislosti na virtuálním světě či následování sporných autorit totální poslušností.

„Společnost, která obětuje své mladé (jejich potřebu být dětmi – radovat se a učit se), aby zachránila staré a nemocné, je odsouzena k vyhynutí,“ říká terapeut a lektor Čeněk Rosecký (3). Přitom dospělí rozhodovali za covidové krize o školácích a studentech nelegálně – každé dítě má ústavně zaručené právo na ochranu zdraví a právo na vzdělání a zákonné právo na školní docházku bez podmínek.

Zavřené školy byly nejkřiklavějším příkladem selhání státního „boje s koronavirem“. Online vyučování kvalitou zdaleka nenahrazuje prezenční, ani nahradit nemůže, navíc má závažné negativní dopady na zdraví. Spousta škol přitom distanční vyučování ani nezvládla, statisíce žáků z něj vypadly (4). Z celkového počtu 1,6 milionu českých žáků a studentů šlo o statisíce mladých lidí, kteří nedostávali vzdělání, a stát tak neplnil svou zákonnou povinnost.

Vláda porušovala zákon, vzala dětem a mladým lidem více než rok školy a studia bez relevantního zdůvodnění, přičemž u nás byly školy zavřené nejdéle z celé Evropy (5). Následky způsobené ztrátou vzdělání a ještě více dlouhodobou izolací, pasivním konzumem, absencí socializace – ale i nedostatkem pohybu, přebytkem jídla a obezitou jsou varující (6). Krize vůle a závislost na internetu jsou neporovnatelně rozšířenější a nebezpečnější nemocí mladých lidí než covid-19. Uzavření škol skokově zvýšilo závislost mladých lidí na digitálním světě. *„Děti vyrostlé na technologiích neznají podstatu citů, a když se dostanou do tísně, nemají lidskou oporu, neznají přirozený svět přírodních a lidských vztahů. To je pro jejich formující se mozek fatální a katastrofické,“* říká neurolog Martin Stránský (7).

Uvržení lidí do izolace blokující přirozené lidské potřeby sdílení a spolupráce a do závislosti na technologiích ve virtuálním prostoru je jedním z nejúčinnějších způsobů destrukce lidí

i společnosti jako celku. Děti snášejí toxickou izolaci ještě mnohem hůř než dospělí. Socializace je pro děti přinejmenším stejně důležitá jako získávání vědomostí. Online výuka nejenže dětem nenahrazuje přirozené sdílení v kolektivu a s učiteli, ale ani nemůže zprostředkovat vzdělávání. Děti se při ní většinou věnují vedlejším činnostem, a tak se učí především předstírat a lhát.

Dva roky jsou v životě dětí nesmírně dlouhá doba a tuto ztrátu pro jejich přirozený vývoj nelze nahradit. Na druhé straně zcela dostačují k zakořenění špatných návyků. Pohodlí domácího křesla, stereotypu, izolace a internetu výrazně prohloubilo negativní trendy fyzického i duševního zdraví dětí. Skokově narostl vliv prostředí, kde stačí konzumovat, lajkovat a ještě víc se uzavírat ve své bublině, kde není nutná konfrontace s jiným prostředím, se změnami a rizikem (8).

Samostatnou kapitolou byl donedávna evidentní a nezákonný nátlak na očkování žáků, studentů i zaměstnanců škol, který velmi prohloubil segregaci a diskriminaci neočkovaných dětí. Přitom očkování zdravých dětí nemá vědecké ani morální opodstatnění a nátlak a manipulace reklamou cílenou na děti a dospívající je zcela amorální a nepřípustná (9).

Pozitivních přístupů a řešení covidové krize ve školách byla ve skutečnosti řada. Známé je však o nich jen málo, neboť školy se obávaly na sebe v šikanujícím státu upozorňovat. Jeden z velmi pozitivních příkladů vedení školy přibližuje ve své citaci Petr Vrána, ředitel Základní a mateřské školy v Troubkách. Ta se při mimořádných opatřeních snažila dodržovat základní zákonné normy, odmítla podílet se na nátlaku na vakcinaci, diskriminaci a segregaci žáků a zaměstnanců školy.

Druhý nastiňuje ve své citaci Jiřina Lenová, psychologka a matka tří dětí. Od okamžiku prvního uzavření základních škol hledala a spolu s manželem a dalšími rodiči nacházela možnosti, jak nejenom své děti uchránit od negativních vlivů všech omezení. To se jim do velké míry podařilo; pro mnoho dětí v jejich okolí

bylo toto období pestrým časem plným nových nestandardních poznání a zkušeností.

Tisková konference mj. upozorňuje na celodenní odbornou konferenci Covidkon II: Dopady covidu očima pedagogů, psychologů a právníků, která se bude konat 19. března v Praze, více na www.pppkon.cz.

Videozáznam z tiskové konference najdete článku ČTK:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2175488?h=93c124b3c31a57c5fc1bdb038d97de58>

Mgr. Petr Vrána, ředitel ZŠ a MŠ v Troubkách, řekl:

„V naší škole jsme vytvořili takové podmínky, aby se vzdělávání mohl účastnit každý žák. Rodiče i žáky jsme vyzvali ke vzájemnému respektu a toleranci práva mít odlišný názor. Zaměstnanci školy nenutili žáky k nošení roušek či respirátorů ve třídách ani společných prostorách školy, také testování žáků antigenními či PCR testy bylo dobrovolné. Rodičům jsme zároveň přislíbili, že se škola nebude nijak podílet na propagaci a přesvědčování žáků k očkování. Zároveň byli rodiče vyzváni, aby si pro své budoucí rozhodnutí, zda očkovat, či neočkovat své dítě, zjistili maximální množství informací ze všech dostupných zdrojů.“

„I přes odlišné nastavení pravidel nedošlo v naší škole v uplynulých dvou letech

k výraznějšímu šíření nemoci covid-19 v porovnání se školami, kde dodržovali veškerá protiepidemická opatření nařízená Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem školství!“

Mgr. Helena Lánská, učitelka ZŠ Jablonec nad Nisou (malotřídka) ve školním roce 2020-21, řekla:

„Učila jsem nejmenší děti, a proto se nás tolik nedotkla online výuka. Zcela zásadně však vyučování a život ve škole ovlivnila vládní nařízení, která brzy negativně zasáhla do fyzického i psychického stavu všech. Často jsem byla svědkem, jak se děti rozplakaly či si stěžovaly na bolesti hlavy a břicha, únavu, svědění rukou, časté krvácení z nosu, odřeniny za ušky. Cítila jsem velkou bezmoc, neboť na tyto projevy nikdo nebral zřetel. Zároveň tato situace velmi zkomplikovala vzájemné vztahy mezi učiteli a vztah s vedením školy. Do té doby radostný školní život vystřídal především život ve strachu a velké ostražitosti.“

„Jelikož kontakt mezi školou a rodiči byl minimalizován, mohly tyto neblahé skutečnosti zůstat skryty. Proto je nutné o nich diskutovat. Domnívám se, že je zcela zásadní velmi citlivě přistupovat k potřebám dítěte, nebýt striktní v nařízeních bez ohledu na následky. Sledovat a pružně reagovat, být tolerantní a ohleduplný, předvídat možné dlouhodobé následky. Stavět do popředí blaho dítěte/jedince nad potřeby společnosti.“

Mgr. Filip Jadlovec, psycholog a psychoterapeut s praxí školního psychologa na ZŠ v Ostravě, řekl:

„Časté rozdíly v názorech a přístupech pedagogů představovaly pro děti nečitelný

a negativní vzor. Nebylo jim jasné, kdo má pravdu, a každá pochybnost byla brána jako vzdor, odpor a nezodpovědnost. Vztahy mezi pedagogy se kvůli těmto situacím vyhroutily. Často se ovšem učitelé jen přizpůsobili a byli zticha s cílem „přežít“. Jiné než oficiální, kritické názory byly v menšině. Narušené vztahy mezi pedagogy, nedůvěra mezi nimi přetrvává i dnes, kdy omezení jsou minimální. Důvěru v kolegu ztratíte ve chvíli, ale obnovit ji trvá i měsíce. Bohužel se zapomíná na pedagogy, kteří potřebují stejně jako děti i nyní odbornou péči s cílem podpory, minimalizace stresu, frustrace, zoufalství a vyhoření.“

PhDr. Daniel Štach, psycholog s praxí školního psychologa na speciální škole

v Ostravě, řekl:

"Školství – to jsou naše děti. Krásně se čte na papíře, jaká by škola měla být - aby se tam děti cítily dobře, mohly prožívat vztahy se spolužáky, naučit se mnoho nových dovedností, nasbírat informace a skládat si je dohromady. Také aby prostřednictvím silné osobnosti učitele zažívaly i bezpečí a přijetí...A stačí jedno nařízení vlády a ze škol se staly propagandistické tábory na "vymývání mozků", kde strach se stal učitelem i pro učitele. Kontrola, úzkost, chaos ...a děti mlčí."

PhDr. Jaroslav Simon, klinický psycholog s privátní praxí v Praze, řekl:

"Covid a proticovidová opatření pomalu končí. Tím ale nekončí a nemizí dopady stresu, který na děti a dospívající během období s covidem působil. Mnoho z nich bude nyní potřebovat podporu i odbornou pomoc, aby pomalu postupně vyšli z izolace, z pasivity, z bezmoci, aby zvládli své úzkosti, deprese i sebevražedné myšlenky. Berme psychické potíže dětí vážně, a podpořme je při jejich zvládání. Neřešené problémy mohou ovlivnit celý život."

Denisa Matlášková, studentka třetího ročníku plzeňské lékařské fakulty UK, řekla:

„Covid-19 vnesl změnu do studentského života na mnoha úrovních. Výuka se přesunula do online režimu, čelili jsme sociální izolaci, strachu z neznáma. Zprvu vedla situace

k semknutí a vzájemné podpoře, ale s přibývajícími vládními opatřeními začala sílu střídat únava a vyčerpání. Z dobrovolné pomoci v nemocnicích se stala povinná, nekončící nejistota a neustálé změny přinášely čím dál tím více stresu.“

„Nástup očkování postupně polarizoval studentský kolektiv a rostoucí vládní nátlak

a mediální masáž se odrazily na přístupu učitelů i vedení fakult. Atmosféra vyvrcholila schválením vyhlášky o povinném očkování, která pro mnohé studenty a jejich rodiny nastolila existenční otázku, zda ukončit studium nebo podstoupit vakcinaci v rozporu

s osobním nastavením. Toto zásadní dilema bylo naštěstí ukončeno zrušením vyhlášky

a lze jen doufat, že se tento stav již nezmění.“

Damián Štach, student druhého ročníku gymnázia v Ostravě, řekl:

„Dlouhými lockdowny postupně skomírala kamarádství. Komunikace na sítech je jedna věc, ale s některými přáteli jsme se shodli, že není plnohodnotná, spontánní jako když

s někým zajdete do kina, kavárny nebo se setkáváte a vzájemně o sobě víte. Izolaci trpí veškeré, nejen přátelské vztahy. Šestnáct, sedmnáct let je věk, kdy poprvé k něčemu dozrajete, možná si trochu uvědomíte, kým jste, kam chcete v životě směřovat, co byste chtěli zažít. Odloučení od přátel, kteří jsou v studentském věku nenahraditelní pro osobnostní růst, tomuto dozrávání brání.“

„Když jsme se po všech „opatřeních“ vrátili do škol, neměl jsem si s ostatními vůbec co říct. Nemyslím spolužáky, od kterých si za osm let studia sotva půjčíte tužku, ale opravdové kamarády, s nimiž jsem si rozuměl. Za rok a půl dočista zmizelo vzájemné povědomí a s ním i námět k hovoru nebo společným aktivitám. Najít k sobě cestu zpátky chce vůli a čas. Základy přátelství se musejí budovat znovu, téměř od začátku.“

Mgr. Jiřina Lenová, psycholožka, matka tří dětí, iniciátorka domácího vzdělávání během covidové krize, řekla:

„Uzavření škol a prožitek způsobu vedení výuky online nás, rodiče spolužáků naší nejstarší dcery, vedl k vytvoření skupinek dětí a k učení v domácím prostředí. Za výrazné podpory naší paní učitelky jsme vytvořili různorodé skupinky dětí, které jsme vzdělávali na různých místech, v různých domácnostech, na zahradách, u řeky nebo v lese; každý rodič přispěl, jak mohl. Někdo organizoval místa a dopravu (děti jezdily společně auty nebo vlakem), někdo pekl koláče na svačinu, někdo přímo vyučoval.“

„Celé období domácího vzdělávání bylo pro nás rodiče obdobím náročným, ale ne vyčerpávajícím. Naopak, bylo to období plné nových příležitostí, velmi naplněné

a obohacující. Tato naše zkušenost se přenesla na děti, které zažily učení v neobvyklých podmínkách, vedené neobvyklým způsobem a viděly a prožily si neobvyklá řešení nově vzniklých situací. Celým obdobím prošly takřka bez online výuky, ve společenství spolužáků a jejich rodičů, které tak měly možnost blíže poznat v jiném prostředí.“

Kontakty:

RNDr. Jan Piňos, mluvčí Iniciativy 21, media.peticezazdravi@iniciativa21.cz, 602 436 018, 720 552 888

Poznámky:

(1) 1) Na tiskové konferenci vystoupili:

Mgr. Petr Vrána, ředitel Základní školy a Mateřské školy v Troubkách, která se při mimořádných opatřeních snažila dodržovat základní zákonné normy, odmítla se podílet na nátlaku na vakcinaci, diskriminaci a segregaci žáků a zaměstnanců školy.

Mgr. Helena Lánská, učitelka ZŠ Jablonec nad Nisou (malotřídka) ve školním roce 2020-21 byla svědkem negativního dopadu vládních restrikcí na děti po stránce duševní i fyzické a nátlaku na personál k očkování. Dále v roce 2021-22 v ZŠ na Frýdlantsku, kde opět byla svědkem nátlaku na děti při dodržování nařízení a následně propuštěna z důvodu nepřízpůsobení se „kolektivnímu názoru“.

PhDr. Daniel Štach, psycholog, v posledních čtyřech letech působil jako školní psycholog na speciální škole, kde se věnoval krizové intervenci dětí a terapeutické práci s dětmi. Přímý účastník nátlaku vedení školy na děti i vlastní osobu. Jeho tématem je patologie u pomáhajících profesí a dopady restrikcí na žáky.

PhDr. Jaroslav Simon, klinický psycholog, pracuje ve své privátní praxi v Praze. Zkušenosti s dětskou i dospělou klientelou, vliv covidového období na jejich životy, možnosti terapie.

Mgr. Jiřina Lenová, psycholožka, matka tří dětí, nyní na rodičovské dovolené. Od okamžiku prvního uzavření základních škol hledala a spolu s manželem a dalšími rodiči nacházela možnosti, jak (nejenom) své děti uchránit od negativních vlivů všech omezení, covidových opatření atd. To se jim do velké míry podařilo; pro mnoho dětí v jejich okolí bylo toto období pestrým časem plným nových nestandardních poznání a zkušeností.

Denisa Matlášková, studentka 3. ročníku plzeňské lékařské fakulty UK, jako neočkovaná jí donedávna hrozilo ukončení studia. Situace na lékařských fakultách, osobní zkušenost s rozvrácenými vztahy mezi studenty a disrespektem ze strany učitelů.

Damián Štach, student druhého ročníku gymnázia v Ostravě. Dopad restrikcí na jeho generaci: omezení kontaktu s vrstevníky, narušení vztahů, prostředí školy, osobní pohled a zkušenosti.

Na tiskové konferenci spolupracovali:

Mgr. Filip Jadlovec, psycholog a psychoterapeut. Soukromá psychologická praxe pro děti a dospělé a částečný úvazek na ZŠ Ostrava, školní psycholog. Enormní nárůst náctiletých vyžaduje odbornou psychologickou službu. Ve škole potřebují podporu nyní i učitelé.

(2) <http://iniciativa21.cz/priloha-petice-za-zdravi/>, bod 5

(3)

<https://www.facebook.com/login/?next=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fmarek.paral%2Fposts%2F10226487568553978>

(4) Nezveřejněná evidence ministerstva školství jich za školní rok 2020-21 uvádí devět set. Podle ekonoma vzdělávání Daniela Münicha 15-25 % žáků a studentů základních a středních škol vypadlo z distančního vyučování, u středních škol, jejichž třetinu tvoří učňovské školy, bude údaj u horní hranice.

(5)

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/distancni-vyuka-a-plosna-opatreni-ceske-deti-byly-doma-nejdele-143078>

(6)

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/deti-se-nehybou-lekari-se-boji-krize-detske-obezity/r~a50438306c7111ebbfd0cc47ab5f122/>

(7) Martin Stránský dále říká: „Nové neurologické poznatky dokládají obrovský rozdíl mezi aktivitou a tvořivostí mozku lidí, kteří používají hodně moderní technologie, hlavně společenské sítě, a lidí, kteří je moc nepoužívají. Lidé, kteří vyrostou s počítačem a mobilním telefonem, neumějí přemýšlet. Dovedou najít informaci, ale neznají příčiny, neumějí spolu jednat a řešit konflikty. Digitální svět toto nenabízí, je čistě reflexivní, plochý.“ Průměrný Čech strávil u nějakého monitoru neuvěřitelných 6,5 hodin denně, v době koronaviru to bylo mnohem víc. Přitom od hranice sedmi až osmi hodin jde už o vážné změny mozku. U dětí je závislost nejsilnější. Stránský tento proces nazývá stupidifikací: „Za zábavu a pohodlné získávání informací jsme zaplatili tím nejcennějším – svobodou, tvořivostí a klidem. A také velkým nárůstem sebevražd a depresí.“ <https://regenerace.cz/regenerace-duben-2021/>

(8) K dlouhodobé absenci školní výuky se vyjadřoval i lékař a donedávna rektor UK Tomáš Zima: „Tak dlouhý výpadek přímého vzdělávání ve školách se u této generace může projevit výrazně. Uvidíme to za několik let. Ale vezměte si, že na středních školách jde o polovinu vzdělávání: ze čtyř let máte zřejmě dva roky dramaticky poškozené. Naši ekonomové vypočítávají možné ekonomické dopady a jsou na stovkách miliard korun.“

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/je-cas-zklidnit-spolecnost-a-nebyt-vezni-koronaviru-rika-rektor-zima-135516>

(9) Vzhledem k převážně lehkému průběhu onemocnění nemá plošná vakcinace dětí žádný smysl. Studie, na jejichž základě bylo očkování dětí schváleno, jsou z hlediska bezpečnosti neprůkazné a dlouhodobé nežádoucí účinky nejsou předvídatelné. Nátlak a manipulace reklamou cílenou na děti a dospívající je zcela amorální a nepřijatelná, stejně tak jako diskriminace neočkovaných dětí, dospívajících a studentů. Zejména u dětí je nutné ctít lékařský princip předběžné opatrnosti. Je nepřijatelné, aby se děti postavily do fronty na „Tečku“ bez vědomí rodičů jen proto, aby se vyhnuly šikaně ze strany institucí nebo dokonce ze strany vrstevníků.